

Els pactes per la fabricació de moneda de plata a Terrassa (1641)

RAFAEL COMAS

Terrassa, i més concretament la Universitat de la vila de Terrassa,¹ figura entre les 23 poblacions catalanes que bateren moneda de plata durant la guerra de separació i d'entre les 21 en què aquesta moneda fou de cinc rals.

Per la documentació conservada sabem que la moneda de plata es fabricà en l'edifici del Castell-Palau aleshores seu de la Universitat, la qual n'era propietari. La Universitat va montar la fàbrica al seu càrrec i va nomenar quatre persones que anomena «particulars» perquè s'encarreguessin de comprar i fer arribar la plata a la fàbrica. La fàbrica percebia per la fabricació una quantitat per marc de plata. Una vegada pagada la plata —la qual cosa més endavant es comprovarà que es du a terme amb la moneda mateixa que va fabricant— i pagada la fabricació, els guanys es repartien per meitats entre la Universitat i els proveïdors de plata o particulars. Seguirem aquest procés a través de la documentació.

El dos de desembre de 1641 el Consell General de la Universitat de la Vila determina que un conseller vagi a Barcelona a suplicar llicència de fer moneda i dóna la prioritat del proveïment de la plata a tres persones concretes.²

1. En aquella època Terrassa estava dividida en dues Universitats, La Universitat de la Vila que comprenia el nucli urbà de la població, que encunyà la moneda de plata i la Universitat forana que abraçava les parròquies del terme del castell que encunyà sisens.

2. «Item donarà la fadiga a Joseph Guitard y Antoni Escuder y Antoni Rovira de que acàs se obtinga dita llicència proveschan de plata o otras metalls per a fer dita moneda». Arxiu Històric de Terrassa. *Llibre de Consells de la Universitat de la Vila*.

En el consell del dia 11 de desembre es decideix que atès que la Universitat ja té la llicència, es tiri endavant la fabricació; es confirma els tres proveïdors quesubministraran la plata —tasca que realitzaran en compliment dels pactes de fabricació dels quals, com veurem, n'esdevindran part contractual amb la Universitat— i fixa com a model de la fàbrica, les de Granollers i Mataró.³

La vila de Mataró apareix en els textos ratllada. Granollers, que portava ja quasi dos mesos funcionant, esdevindrà doncs l'únic model de la fàbrica terrassenca. En el llibre del clavari de la Universitat ve detallat un pagament de dietes que confirma les gestions fetes en aquesta població.⁴

El mateix dia 11 el llibre de Consells descriu els pactes entre els consellers de la Universitat i els proveïdors que finalment seran quatre. Als tres esmentats s'hi afegirà Francesc Pi. Poques són les poblacions en què els contractes i pactes d'encunyació de moneda siguin coneguts i hagin estat publicats. Terrassa és una de les poblacions on són documentades, tant el contracte de fabricació de sisens de la Universitat Forana,⁵ com la moneda de plata de la Universitat de la Vila, si bé d'aquesta darrera se n'han publicat només referències.⁶ Aprofitarem ara, pel seu interès, per transcriure el text íntegre.⁷

3. «...que sen fassa —de moneda— que les Srs. Antoni Rovira, Antoni Escuder y Joseph Guitart sels donà la fadiga ab lo consell general de la present vila celebrat a dos del corrent per a que provehissen de plata per a fabricar dita moneda ara ab lo present consell elegessen en provehidors de dita plata als sobre dits Sr. Antoni Rovira, Antoni Escuder y Joseph Guitard per a que proveeschan de plata a la present universitat per a fabricar dita moneda ab los pactes modo y forma se fabrica en la vila de Granollers i vila de Mataró y quant serà fabricada dita moneda de manera que se haurà de lliurar aquella dita lliuransa sia en presència dels Srs. consellers de la present Universitat qui per avui són y per sempre seran y de dits provehidors y la ganànsia se tinga de partir en lo modo se parteix en dita vila de Granollers i Mataró...» AHT. *Llibre de consells de la Universitat de la Vila*.

4. «El Sr. Clavari de la Universitat de la vila detindrà envers si quatre lliures 4 sous barcelonesos y dirà són per sis dietas ço és dos en Granollers y quatre en Barcelona alagat a obs de la fàbrica de la moneda que de present se fabrica en la universitat y Cristo ab tots» AHT. *Llibre del Clavari*. 31 de gener de 1642.

5. Aquest contracte fou publicat per Botet i Sisó al volum III de «Les monedes Catalanes», Barcelona 1911 Apèndix I Document CXVIII, p. 540.

6. La part documental de l'encunyació de moneda de plata a Terrassa ha estat publicada per Salvador Cardús a «Historia Monetaria de Terrassa» Ap. III V. de la «Crónica-Catálogo de la 1ª Exposición Nacional de Numismática». Terrassa 1951 p. 87/92 i 94/96 i per Rafael Comas. «Les monedes terrassenques. Els V rals de plata de la Universitat de la Vila (1641-1642)» a TERME núm. 9 Terrassa 1994. p. 19 a 24. En cap dels dos treballs es va transcriure el text complet dels pactes de fabricació.

7. A.H.T., *Llibre de Consells de la Universitat de la Vila*.

PACTES DE FABRICACIÓ

«En nom de Déu nostre Sr. amén

»Sobre la fàbrica de la moneda que entén fabricar la Universitat de la Vila de Terrassa per a poder supporta los gastos que dita universitat té per ocasió de la guerra que és en lo present Principat per y entre los magnífichs Antoni Rovira, Pere Pual y Miquel Comellas, teixidor, lo any present consellers de la Universitat de la Vila de Terrassa com ha tenint poder del Consell general de dita vila lo dia present celebrat de una part i en dit nom de consellers; lo dit Antoni Rovira, Joseph Guitard, Francesc Pi i antoni Escuder habitants de dita vila de part altra, entre ditas parts són estats fets los pactes següents.

»Primerament: Los dits Sr. Consellers en dit nom covenen y promten als sobredits que dita Universitat a sos gastos farà los fornals y tot lo que sia menester per a fer dita fàbrica fins a punt de treballar.

»Item los sobredits particular convenen y prometan a dita Universitat que ells y cadaschú de ells provehiran a dita universitat de tanta plata com dits particulars poran trobar a rahó de vint sous per onsa o en aquell preu que a dits particulars sia benvist dexant a llur arbitri lo comprar dita plata y que haje de durar dita obligació de dits particulars durant llur beneplàcit y no més y que dits particulars hayen de llur diners comprar dita plata y aquella, a llur risch y perill, aportarla a la present vila y lliurla a la persona qui fara dita fàbrica, fent dita lliuransa en presència de dits Sres. consellers y feta dita lliuransa, corre a compe de totes les parts igualment y après fabricada la moneda pagant y restituhint primerament als dits particulars lo que haurà costat per cada march de plata y après pagant al fabricant lo ques concertara ab ell per quiscun march de fabricar aquella y deduhidas las minvas, lo que restarà, se partisca igualment ab dos parts; ço és la una part per la dita universitat u laltre part per los dits particulars.

»Item los dits Srs. Consellers en dit nom prometen a dits particulars que tant quant ells volran fer dita provisió ab los dits pactes, que dita universitat no los llevarà lo dit poder, ans aquell farà valer i tenir sots obligació dels bens de la present universitat.

»Item que dits particulars pugan fer la lliuransa sempre los parega y axí mateix sempre (que) vullen y que haje moneda fabricada també cobrar lo bestret y la ganànsia.»

A diferència del contracte de fabricació de sisens de la Universitat Forana on al concessionari se li imposaven força obligacions i condicions, d'una simple lectura dels pactes de fabricació de la moneda de plata es dedueix que són molt favorables als anomenats particulars. La seva obligació consistirà, només, en comprar la plata i fer-la arribar a la fàbrica. No quedaran condicionats en el preu de compra ni en el temps. Mentre que ells podran renunciar de continuar en qualsevol

moment, la Universitat per contra no podrà treure'ls la concessió. No hauran d'ocupar-se ni del cost ni del funcionament de la fàbrica que haurà de montar la Universitat. A la pràctica, doncs, seran uns mers proveïdors de la plata i per aquesta sola funció es partiran amb la Universitat els guanys de l'encunyació. Les causes de tan generoses condicions ens són avui difícils de jutjar. Potser entrar en una cadena de fabricació de moneda amb caràcter excepcional en una situació bèl·lica i amb una fràgil cobertura legal, no permetia ser massa exigent. La universitat no devia tenir prou temps o alternatives d'altres proveïdors per imposar uns pactes que li fossin més favorables. D'altra banda no deixa de fer malpensar que un dels quatre particulars, Antoni Rovira, sigui a la vegada conseller i proveïdor de plata i formi part de cadascuna de les dues parts pactants⁸.

8. A la pràctica constatem que la plata es pagava amb la mateixa moneda que es fabricava. Així consta de les declaracions d'Antoni Escuder —un dels acusats el 1645 en el procés de la Règia Cort contra la Universitat i singulars persones de la vila i terme de Terrassa per haver fabricat moneda sense tenir el corresponent privilegi reial «...nosaltres lo pagarem a dit Aymerich-Baltasar —Aymerich fou el principal subministrador de plata de la fàbrica de Terrassa —ab pessés de sinch fetes en dita fàbrica». A.H.T. Lligalls 1645.

Aquest sistema de pagament no va ser practicat només a Terrassa. A Granollers amb les condicions generals d'encunyació de la moneda s'acorda que M. Llorenç Lladó —proveïdor de la plata— «tingui de cobrar l'entrega de l'argent i l'interès amb la mateixa moneda que fabricarà». Salvador Llobet. Butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers núm. 27, III/IV/1936. p. 123.